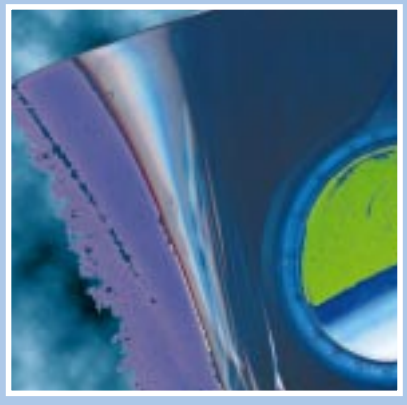
COLECCIÓN BASE

ACTAS DO CONGRESO

GALICIA-FINLANDIA
MODOS DE PENSAR

A CULTURA, O MUNDO, A COMUNICACIŒN

COORDINADORES
MARGARITA LEDO ANDIŒN
TAPIO VARIS

CONSELLO DA CULTURA GALEGA

SECCIÓN DE COMUNICACIÓN

CONSELLO DA CULTURA GALEGA

COORDINADORES
MARGARITA LEDO ANDIŒN
TAPIO VARIS

GALICIA-FINLANDIA: MODOS DE PENSAR
A CULTURA, O MUNDO, A COMUNICACIŒN

COLECCIÓN BASE

Oxalá que o encontro estea tan pleno de referencias para o que será o porvir como o está, dende a historia do cinema, a película *Juha*, onde Kaurismaki consegue axuntar, nunha escena e no noso imaxinario, a Buñuel e a Renoir.

Tal e como lles desexabamos ó comezo, benvidos a Santiago, capital desta outra Finlandia.

Margarita Ledo Andión
Universidade de Santiago de Compostela
Co-directora do Congreso
Novembro de 2000

BAIXO O SIGNO DO PLURAL

Margarita Ledo Andión
Universidade de Santiago de Compostela

Vou achegarme á nosa relación co mundo dende o fóra de campo, dende o que a penas se ve pero que determina o significado. Achégome a partir da relación entre lingua, industrias culturais e política. E vou cara ó mundo a través da viaxe. Da viaxe no espacio, no tempo e no coñecemento, os tres xeitos de viaxe, dicía Michel Serres para un filme, *Les traces du rêve*, sobre un amigo de seu, Pierre Perrault, que se presenta a si mesmo como escritor, como cineasta e como quebequés. Como "sens papiers".

Porque se falamos dunha das versións da Europa multicultural, a Europa que se quere representar na pluralidade lingüística entendida como territorio e como pertenza, temos que derivar o discurso cara ós seu obxectivos funcionais: as linguas a servir de barreira e de freo á invasión da producción *usamericana*. Pero se falamos de Estados plurinacionais as cuestións complícanse porque fai que nos poñamos a falar do Poder. E os "sens papiers" teñen, por forza, que falar do Poder.

En canto escenario, a Europa acolle un proceso profundo de reconfiguración que toca non só o seu artellamento institucional senón que amosa o inicio dunha fenda no propio concepto, no modo regrado de pensar ó "cidadán", no que a parte máis visible é a das migracións aquén e alén mar. O Estado español é un máis de entre outros casos, como o é a eurorrexión Galicia-Norte de Portugal, unha área de sete millóns, unida por actividades varias entre as que está, ó noso pesar, a lingüística, o estraperlo e o cultivo do estereotipo. As perspectivas de aniquilación comezan a agromar e ás veces disimúlanse por entre medidas formalistas que afastan do horizonte a intervención política que é, na fin, o que adoito nos convoca para falar de contidos audiovisuais e multime-

dia como práctica da diferencia e como posibilidade para a comunicación intercultural.

Quizais nin teña eu que facer explícita, diante de vostedes, a miña posición crítica verbo dos autores da "terceira vía", daquel máis citado, en particular Anthony Giddens, da súa elaboración dun pensamento sobre o "global" que pasa pola abolición do espacio, do tempo -e da sociedade, engadimos nós-, que pasa polo reforzo do estado-nación convencional como garante da desregulación, da aniquilación de referentes -velaí o paradoxo- e pola queda nese campo de durmideiras que é o determinismo tecnolóxico. Non me gusta o Giddens nin me gusta a parella de baile do global/local. Por iso articulo, sempre, a entrada nos dilemas so o signo do tres*: o espacio (p. ex. o do filme *Galicia/BBAA*, como proba na historia); o tempo e os procesos no tempo, a memoria e a reacción á memoria; a sociedade, onde se produce a identidade, tamén pensada en termos de fluxos (de persoas, de cartos, de imaxes -se as houber- coma este *cinehome*, esta filmación afeccionada, único ronsel que foi ficando do secuestro, vai para corenta anos, do Santa María). So o signo do tres, do que foi o século XX para nós: os vinte, a pasaxe do rexionalismo ó nacionalismo, a cristalización nun programa de acción ata a súa formalización no PG, o "partido dos escritores" na II República. Despois as pasaxes foron clandestinas, vía Portugal, para Francia, e dende os campos de concentración en paquebotes para América, México, Bos Aires, lugares con tradición política revolucionaria, republicana e galeguista, lugares de exilio sen os que hoxe mal andariamos. A guerra fría, os anos sesenta, Cuba, Arxel, os negros, a Nova Fronteira, o "Santa María" e a reorganización do movemento opoñente no interior. E, na fin, os noventa, a Unión

*Proxección de fragmentos da película *Galicia y Buenos Aires*, José Gil, 1931; da filmación feita polo pasaxeiro Xoán Noia nos días en que o "Santa María se chamou Santa Liberdade" e da película *Kompostela Kapital Bravú*, de Basilio Martín Patino, a resultas dun posgrao da USC-Facultade de Ciencias da Comunicación.

Europea, a grande exclusión, a ficción financeira e como imaxe de nós outra peza documental: *Kompostela Kapital Bravú*.

Dende o Un e o múltiplo son innúmeras as posibilidades; son reducidas dende o Dous, dende pares de contrarios coma os que establece, por exemplo, a *Global Bussines Class* co resto do mundo nun proceso abismal de exclusión.

A lingua o Un e o Múltiple. O século XX comezaba para nós o ano 1916, o mesmo ano en que se congregan os dadaístas en Zürich, no "Cabaret Voltaire", ó pé da canella do Espello e da morada no exilio de Lenin. Un ano, o 1916, en que un xornalista, Antón Vilar Ponte, fai un chamamento a prol do idioma galego e arredor desta acción ten a súa orixe a primeira organización político-cultural do nacionalismo galego, á que se lle dá o nome de "Irmandade da Fala". O século concluíu para nós con outro chamamento a favor do idioma, que rubrica Francisco Fernández del Riego, o presidente da Real Academia Galega. Mais nesta ocasión os destinatarios non son os animadores da Modernidade en Galicia, non se trata de axuntar a aqueles heroes problemáticos que deran o paso da literatura ó xornalismo. Nesta ocasión os destinatarios son os medios de comunicación; son as institucións, incluída a Igrexa; é o sector empresarial. O Dous entre nós, estradas en paralelo que nin se recoñecen agás para os cerimoniais.

No derradeiro número da revista *Imagen* y *Comunicación* un entrevistador sen nome pregúntalle ó arestora presidente da AGAPI, asociación que reúne a corenta e dúas productoras, sobre o que chama "censores lingüísticos" e a resposta rezou como reproducimos a seguir: "Esto es muy peligroso y políticamente incorrecto, pero al mismo tiempo si no fuera por la diversidad idiomática no tendríamos las subvenciones que tenemos, que están incrementadas por apoyar el idioma, aunque al mismo tiempo te encuentras con el handicap de que te gastas un dinero en los doblajes y en hacer copias en gallego que después practicamente se depositan ahí y ahí se han quedado, porque a los festivales tienes que mandar los trabajos en castellano".

O múltiplo levaríanos cara ó debate sobre a calidade e a representatividade da producción, sobre as razóns da ausencia de política de distribución, sobre a febleza do propio proxecto -sectorial- e quizais nacional e a subseguinte difícil incardinación, tamén, na Europa multicultural. Porque as industrias culturais non só son constitutivas da identidade como da alteridade, da relación co Outro, e están na declaración de base do "espacio cultural europeo" como espacio público común. Cavilen como non é casual que saíse do Foro de Cinema de Copenhaguen no 1973 e que o seu eco, como política defensiva, reapareza coa "exclusión cultural" na Rolda Uruguai do entón chamado GATT, na Conferencia de Birmingham (1998), que pon énfase na distribución e constata o auxe das producciónsde selo nacional, en Amsterdam, no 1997, onde se engade un protocolo que define os sistemas públicos de radiodifusión como parte das necesidades democráticas, sociais e culturais e coa necesidade de preservar o plural.

Sen que queiramos facer pasar unha relación causa/efecto dende "o lugar", é obvio que cada contexto ten os seus propios ecos, e Birmingham tivo a Stuart Hall e as súas propostas verbo da identidade como categoría, como atributo, como diferencia (ser galego é non ser español) e, así mesmo, como proceso, como producción histórica -que é a que nos vimos acollendo- con variables que son culturais, que son de clase, que son de xénero, que son ideolóxicas e que teñen -coma no Quebec- que ver co Poder.

Porque nós -velaí un outro paradoxo- aínda sen entrar en campo, fomos mundo denantes de ser nación, concluía Marilene Correia, da Universidade da Amazonia no XXIII Congreso da INTERCOM. Nós elaboramos unha *imagined community* -no interior e alén-; ó lonxe -emigrantes ou exiliados-; nós actuamos movidos polo sentido republicano de pertenza que transformou, por uns días, ese coche de liña -A Coruña, Vigo, Lisboa, Curação, Caracas...- no "Santa Liberdade". Pero fomos, dende nós mesmos, persoas "sen papiers", membros dunha nación sen Estado no tempo dos Estados, número regrado para a exportación no

Instituto Español de Emigración. E nos países de acollida tampouco tiñamos dereito de cidadanía. Non falo só, por exemplo, da campaña do "mata galego", polos anos dez, no Brasil. Falo de represión directa na Suíza para o estranxeiro que decidise esa heroicidade que era meterse por entre a política.

Non é nova a mundialización, nin se pode manter que a hibridación é un efecto das redes en lugar de falarmos das relacións sociais de comunicación. O que seguramente sexa novo -porque cómpre enxergar unha ardua reflexión-, para o que quizais non teñamos referentes sobre os que evolucionar, o que seguramente é producto dunha outra fenda é o dominio da ideoloxía tecnolóxica, o que Wolton chama o "tropismo técnico", nunha fase na que o sistema extremou os seus mecanismos para acumular e premiar o capital en exclusiva, deixando tocado o cadro de diálogo, de negociación, que as relacións de producción articularan nos derradeiros douscentos anos. Neste temor, investigadores como Mattelart únense ós que postulan unha necesidade urxente de retorno á independencia crítica na abordaxe do real ó nos dicir: "creo que a cuestión da técnica é unha cuestión que non fixo súa a cidadanía como problema da democracia" e lembra que xa nos vinte Freud tiña tratado do desaxuste entre a técnica e mais a sociedade.

Estamos a piques de pasar, segundo Wallerstein, do sistema-mundo, un sistema en que o vínculo universal co territorio se establece dende a pertenza -de seguido pararemos en Rancière-, sexa republicana, sexa comunitarista, a un sistema incerto que me trae para a man un outro filme premonitorio de Basilio Martín Patino, *La Seducción del Caos*, onde a personaxe virtual é, precisamente, a televisión. Anque haxa "rusoniáns" coma Wolton que manteñen que "a mundialización da comunicación, pola contra do que se dixo, vai radicalizar as diferencias de percepción, ligadas estas ás identidades culturais".

Claro que, pensarán vostedes, Wolton fala de estado-nación. Seino, seino ben, contéstolles eu, fala do estado-nación e fala, moito, dende Francia. Pero tamén Jacques Rancière fala dende a

Francia que se mete a procurar por entre indicios descontinuos as razóns fundamentais das mudanzas ó analizar o devalo das relacións estado-cidadán, un devalo que impón o neo-liberalismo, e fala, Rancière, doutros actores "que solucionaban o conflicto sobre a pertenza e definían novos casos de universalidade, de formas novas de manifestación da cidadanía". É a perspectiva na que estou interesada, igual que me interesa aprender do antagonismo entre o pensamento culturalista de dominante norteamericana, a visión da cultura como comuñón que integra os individuos a sistemas de relación e de fins comúns -alleos ó mercado- e a de selo francés, tamén fundada na pertenza, na vontade colectiva encarnada no Estado, como dereito de participación. Interésanme porque ambas as posicións reprodúcense, ó longo da historia, no nacionalismo galego, con predominancia para a republicana.

Diferentes identidades, certa institucionalización da diversidade co chamado eufemisticamente "Estado das Autonomías", as súas sempre mal apañadas relacións con Portugal e con Latinoamérica, da súa pertenza á Europa da periferia atlántica... a ideoloxía asimiladora do Estado e da política española inviabilizou, ata o de agora, calquera diálogo, manténdose activo tanto o conflicto de representación cidadán como a inestabilidade, tocante á pertenza, en cada espacio nacional. O nacionalismo de estado español asegúrase, préndese dun espacio e un goberno "nacionais" como modo de negar a existencia doutras nacións e sen deixarnos parar a discutir se a soberanía é ou non a fórmula para a procura de "novas políticas que respondan ós retos actuais", cito dende a reflexión quebequesa.

Como primeira achega remarcamos outra vez que a Europa multicultural, a Europa que se representa na pluralidade lingüística, faino non só por razóns identitarias (democráticas) como funcionais: barreira fronte da invasión -pacífica- da producción americana. A Europa como escenario acolle como albo, ou como posible, a súa reconfiguración política e ten que tocar nos formatos de institucionalización social. O EE non está, xa que logo, só nisto da

"Declaración de Barcelona" e das propostas de reforma constitucional e o caso galego, diferente pola súa banda do euscaldún e do catalán, incardínase nunha "eurorrexión" -que o pensamento político tradicional, chámese PP en Galicia, PS en Portugal- non quere formalizar. Como adoito acontece noutros países -non só acó- as industrias da cultura non existen se non se observan dende unha perspectiva identitaria, dende ese suxeito colectivo: a nación, e se non se acerta na política, nas decisións, que garantan a súa representatividade e oportunidade, como reclamo e como mercado, como producto e como operador.

Imos, agora, viaxar no tempo. Ímonos para o conflicto de intereses que se desenvolveu ó longo do XIX a partir da idea-fixa de que Galicia debería entrar na Modernidade a través de formulacións "rexionalistas", que en si afirmaban a necesidade do territorio como recoñecemento polo Outro, como control dos recursos e como posibilidade para decisións de relación co Outro, e coa consciencia da imposición dun rol secundario, que adquire toda a caracterioloxía do que se denominará máis adiante "colonialismo interior" impulsado e exercido polas clases sociais que devirán en hexemónicas no Estado español. Clases ou sectores que rematarán por dar soporte ó Golpe militar do 1936.

Pola contra, o feito de sermos diferentes, iso que hoxe se quere transformar nun clixé, expresouse na lingua propia, o galego, considerada a lingua románica con meirande presencia de léxico prerromano non só na toponimia senón para designar accións e obxectos de uso (unha lingua cruzada, unha lingua ó biés) para partir na procura de pegadas visibles e materiais -os exércitos de arqueólogos sachando en cada asentamento de outrora- e ata a reconstrucción dunha idade do Ferro na Galicia limítrofe, a través das augas, con outros territorios que nun entrego himno galeguista -entoado polos que rastrean os sinais dende o Incio ó Xerés- eran as sete nacións celtas "fillas do pai Breogán", a nosa divindade orixinal. Coma no resto da Europa, os trazos do pensamento diferencialista viñeron da man dos ilustrados, da razón, e como doa que

articulaba o noso imaxinario, "o celtismo" -dende logo non máis improbable que as ordes que nos convocaron para ver como a terra producía estrelas- tamén tiña que ver coa idea de liberdade e co florecemento económico e mais cultural. E así, dende o simbólico, fomos querendo nomear un outro real e construímos propostas para transformar as cousas cara a ese outro real. Neste contexto danse as primeiras producciónsen galego no libro e na imprenta.

¿Que é unha producción galega? Segundo o protocolo que acaba de ser asinado entre a TVG e as productoras audiovisuais, éo aquela que emprega a lingua galega, símbolo da identidade dun suxeito colectivo, na que a industria de programas defínese dende parámetros políticos, é dicir, económicos e culturais. Trátase, no caso que nos ocupa, de ver na televisión unha das condicións para a práctica do dereito á comunicación e mais á cultura, de ver a televisión pública como vector da política cidadá -calma, xa sei que é difícil de imaxinar- tamén nas súas funcións de producción, de adquisición, de difusión; como parte das relacións de intercambio dende e co diferente -relacións multi e interculturais- ademais dun activo na posta en escena, nas modalidades de representación: cómo te ves, cómo te miran, cómo te queren ver, cómo te queres ver. Son termos que ecoan, como un desexo, en todos os meus textos.

A TVG disponse a investir, ata o 2002, nove millóns de euros en producciónscon versión orixinal en lingua galega e fai constar, por primeira vez de maneira explícita, que o idioma é un dos elemento referenciais para que saibamos que unha producción é galega. A carón, pois, daqueles elementos funcionais que se ampararon en coordenadas de pertenza das persoas e dos recursos a un lugar, elementos que ata hoxe dominaron a práctica, é dicir a política, da producción de contidos, emerxe un campo de relacións consonte co proceso no que estamos, que vencella a lóxica da cultura cos programas de producción e de distribución, coa política de representación colectiva e coa construcción, en suma, da identidade a través, no noso caso, da lingua galega.

A decisión tomada polo Parlamento de Galicia en 1984 para botar a andar a televisión pública autonómica permítenos poder avaliar hoxe a producción audiovisual pero, aínda máis, materializa unha nosa posibilidade de intervir na mundialización dende un pequeno país, coa súa versión continxente de Estado-providencia, o réxime autonómico, e acusando a urxencia en acertar nun tipo de proxecto que non confíe só na subvención e na rede (e dígoo porque este é un síntoma apreciable na política de comunicación do Goberno que lidera Fraga) nin olle para os *media* como un factor instrumental (e advírtoo porque este é un outro síntoma na política da primeira forza política da oposición, o Bloque Nacionalista Galego) se non na implicación entre espacios de circulación e espacios políticos como parte do espacio público, ou o real plural, organizado segundo variables nacionais, de clase, ideolóxicas, de interese e de oportunidade, e sen caer na trapela da dicotomía antiga público/privado, coma se as obrigas fosen patrimonio exclusivo das empresas públicas; da dicotomía individual/social, coma se os teus dereitos propios non ficasen socavados nunha situación de negación ou cunha perspectiva de aniquilación e minimización dos dereitos colectivos; da dicotomía actitude/opinión, práctica/teoría, cando aquela é substituída pola técnica.

Houbo, en definitiva tamén acó, certa mudanza no xeito de pensar os *media*, a TV pública e, en suma, a política de comunicación. Pasouse de facer compilación e descrición -é exemplar a contribución de Josephine Dries e mais Runar Woldt, do European Institute for the Media, á Conferencia da UER en Dusseldorf, no 96- a propósito da longa experiencia, do capital en arquivos, do papel integrador dos servicios públicos de radiodifusión, a consideralos un compoñente constitutivo da democracia e da mudanza terminolóxica que vai do termo "autoestrada" ó de "sociedade da información".

Ata chegarmos a falar de "Identidade europea vs. Identidades", unha das interrogantes de Claude Contamine, a partir dunha posición empirista de Europa, é dicir, moitas linguas,

diferentes espacios, reforzo do patrimonial... cando expresa o seguinte:

> ¿Debe a excepción cultural ser acompañada con políticas de servicio público en Europa máis alá dos medios e da creación intelectual e artística? ¿Son estas políticas, medidas protectoras, soporte financeiro e lexítimo patrocinio, suficientes e eficientes?

Restan, pois, os programas de acción. E as pontes entre culturas a través da televisión e da política para o que Deirdre Kevin chama a identidade compartida, a identidade cívica, sen que nos poidamos esquecer das novas posibilidades de distribución, de que a DTV potencia a diversidade de contidos, de que a TV pode transmitirse con base en protocolos Internet, en vivo ou a petición dos usuarios e, singularmente, remarca Michael Knauth, da consciencia de que cómpre garantir o acceso a contidos non comerciais: "A programación de servicio público é un elemento de equilibrio no sistema de medios dixitais, que pode achegar confianza, orientación e producción profesional e unha selección dos contidos".

Entramos, xa que logo, na lingua, a cidadanía, a política representativa, o coñecemento e a aplicación do coñecementos á producción a través do seguimento dos cambios que trae a converxencia así como dos novos parámetros que se desprenden da dixitalización. Como saben, o devandito está no centro das preocupacións de diferentes instancias -políticas, económicas e universitarias- e unha das modalidades de sistematización das características do sector audiovisual foron as investigacións iniciadas dende a USC coa University of Wales-Aberystwyth e coa Université de Haute Bretagne-Rennes 2, cun estado xeral do sector e da producción audiovisual, investigación que se ampliou a Cataluña e mais a Irlanda e á creación dunha base de datos sobre os axentes dos diferentes países de cara a facilitar a información, o coñecemento, a localización de parceiros, a colaboración na producción e na difusión, o diálogo e o debate verbo das mudanzas que se están dando

e para discutir criterios e propostas para a reciclaxe e a formación. Por maior abastanza, nestes mesmos países o rendemento económico insírese na dinámica da soberanía cultural que abandeira a política europea do Audiovisual e mais o principio de cidadanía como orientador das liñas mestras da sociedade da información.

Ambos os dous proxectos, co apoio da CE-DX XXII, pretendían ter seguimento na proposta presentada, dende a University of Wales-Bangor, á CE-DX X, con vistas a enxergar un sistema interactivo que conecte as empresas audiovisuais e multimedia que se localizan nos países de cinco emisores en linguas nacionais -Bretaña, Cataluña, Galicia, Ireland, Wales- como base para unha futura integración sectorial trans-rexional, para a creación de valor e para o impulso e consolidación de sistemas de posta ó día e de aprendizaxe, amais da integración de arquivos, entre outras aplicacións. Contémplase, en suma, o efecto *clustering* no interior dun mercado global de rápidas mudanzas e de altísima competitividade para contribuír a crear condicións favorables ó desenvolvemento do intercambio, a coprodución e a difusión a partir das infraestructuras de mantemento da industria da comunicación.

Tal como apuntamos no Informe para o CCG, e porque a súa importancia é cardinal, as mudanzas cualitativas do sector audiovisual en Galicia derívanse, no derradeiro período, de actuacións no ámbito regulamentario. Así, á par da LAG, que se converte en marco xeral para o necesario desenvolvemento normativo amais de establecer, por primeira vez, o Rexistro de empresas, a creación do Consello Superior das Telecomunicacións e do Audiovisual, as relacións entre sociedade galega/medios acolleron carta de natureza no Informe do Valedor do Pobo de 1997, síntoma do interese da práctica da comunicación como actor de dominio público. As mudanzas derívanse, tamén, da incorporación da política identitaria ós plans da TVG e a súa materialización en programas de apoio á producción e difusión en galego e a consciencia dunha eiva profunda no campo da comercialización do que a

ausencia de Catálogos tipificados, ata o primeiro elaborado polo Observatorio do Audiovisual, era o máis inequívoco sinal.

Nós recomendamos, e continuamos a recomendar, o desenvolvemento dunha Lei de política lingüística para os medios e para a industria cultural -fundamentalmente a do cinema-, e o debate público sobre os criterios da política de protección do sector, que non poderá seguir nos termos de dependencia da Administración, con subvencións -de feito- a productoras en lugar de a proxectos ou a productos, cunha filtraxe directa dende os despachos. A profesionalización deste, onde ten moito que ver a formación universitaria homologa a das outras nacións do Estado -por exemplo a posta en marcha da licenciatura de Comunicación Audiovisual, estancada por cruzamento de intereses no seo do Partido Popular-, fai que non poidamos evitar o espacio político, a dialéctica entre visións do mundo e formas de exercicio do Poder, como aquel no que se dirime a existencia material, é dicir, social, do que aínda denominamos audiovisual galego. Sen o que o noso imaxinario irase encrequenando xunto coa posibilidade de viaxe no tempo, no espacio e no coñecemento.

No comezo deste outono eu remataba un pequeno artigo sobre os 15 anos da televisión. E como, abofé, poderá tardar en saír publicado recollo para vostedes algúns aspectos da parte final, que se refire á patrimonialización da televisión: É cedo aínda para constatar se certos indicios como o equilibrio orzamentario, a preocupación pola producción cinematográfica en galego, a configuración de circuítos e a chegada da información ó primeiro lugar do *ranking* de programas (1998) ou o interese pola pescuda confirman a entrada da TVG no ideario da televisión de servicio público e cómpre agardar o xeito en que se aplique e se desenvolva o dixital terrestre e a posibilidade dunha segunda canle, acordos transnacionais para a presencia en áreas lingüísticas e culturais como a do galego-portugués e a Europa do Arco atlántico, o debate público da política de relacións -e non só de axuda- coas sociedades privadas do sector audiovisual e a homologación de estructuras e funcións dos orga-

nismos actuais de dominante administrativa ou partidaria chamados de "control" -Consellos de Administración, Consello Superior das Telecomunicacións e do Audiovisual, etc.- coas Autoridades independentes que se desenvolveron nos países da UE a carón do sistema público de televisión. Máxime nunha nación, Galicia, que continúa un longo e ás veces arbitrario proceso de normalización.

A cuestión que me xorde, e da que gustaría debater con vostedes, e se o "inimigo" é moito máis ca nós -digamos que o neo-españolismo, a lóxica das corporacións e o seu *lobbing* na UE... "Isué"- ou se o que falla terá que ver coa nosa indefinición de nós. Agora non tanto na letra coma no son. Para irmos cara ó ámbito que nos convoca: hai normas a favor, existen circuítos virtuais, danse subvencións adrede... ¿u-lo resultado en termos de contemporaneidade e de identidade nacional? Ningún dos nosos ou doutros "grandes relatos", ningunha das nosas personaxes-paradigmáticas, dígase Rosalía, chámese Castelao, foi abordada máis ca por un exilio xa minguado -refírome á película inmensa de Jorge Prelorán sobre o segundo-, ningún argumento ten que ver co que anda a desenvolver o cinema europeo de autor, a alteridade, a crise da persoa, a tecnoutopía como "modernización", a dor social -*Rosetta* ou *A rapaza da fábrica de fósforos*-. Estraños á memoria, contrarios á lingua, usando o espacio como pretexto para a subvención, nada máis lonxe do discurso actual sobre os productos identitarios como constructores da práctica do dereito á expresión, que é a parte máis visible, aínda que felizmente non a única, dese sector. Por iso, eu que estou afeita ós exilios, ollo para o audiovisual e para a súa responsable institucional como para ese Ulysses agardado da noite para a mañá e retomo un dos poemas emblemáticos -se é que algún non o é- de Rosalía de Castro, unha dos cen autores escolleitos pola UNESCO para representar a literatura do Planeta dende Galicia, dende o galego, dende a construcción material da cultura como intervención social, porque desde que hai pouco sentín comentar "Tecín soia a miña tea", unha das súas cuartetas anda a me roldar polo maxín:

Nin n'a fonte nin n'o prado
Asi morra c'o á carráx
El non ha de virm'á erguer,
El xa non me pousará.

Absortas sempre pola dualidade semántica en Rosalía, cítolles o comentario da profesora Dolores Vilavedra sobre os usos feitos por Rosalía a propósito de "erguer" e de "pousar", como transitivo, compartido co castelán no significado da muller erguida ou pousada tras ou para o encontro sexual, ou como intransitivo, axudar a carga ou descargar algo da cabeza. Aínda xogando coa dualidade, o uso sería o segundo, a consciencia da solicitude, de que é ela a que ten que actuar, a partir do verso "o meu homiño perdeuse/ninguén sabe en onde vai...".

Canda ela fomos cidadáns sen papeis, no tempo dos estados-nación. Pola contra e tamén canda ela fomos, en "acto", cidadáns. Fómolo nun proceso en que o desexo non é diferente da construcción da identidade nacional e no que esta, arestora e daquela, pasa pola producción e pola circulación de bens do imaxinario, de contidos, de cousos culturais.

Canda Xohana Torres, a Penélope con vocación viaxeira, e no tempo das redes e doutras habitacións virtuais, non podemos esquecer a emoción do outro, das alternativas, ou da confrontación:

¿A que tanto novelo e tanta historia?
EU TAMÉN NAVEGAR.

Post scriptum.- No texto hai unha referencia corsaria ó disco "Isué" de Mercedes Peón polos seus vínculos coa transmisión oral de nós, cidadáns sen papeis. Os versos citados tireinos do poema "Penépole" (Xohana Torres, *Tempo de Ría*) tal e como mos trouxo á memoria a comunicación da Vilavedra, con quen compartín mesa nos "Encontros rosalianos" que se celebraron na Facultade de Filoloxía de Santiago o 3 de maio de 2000, "Apuntes para unha relectura de 'Tecín soia a miña tea'". Tamén, e anque nos meus traballos non me ocupe da política informativa da TVG ou do seguimento das convencións profesionais na elaboración da información, que sería responsabilidade de organismos de control coma

o Consello de Administración, ou na creación de autoridades independentes para o audiovisual a necesidade das cales vimos argumentando e recomendando nas conclusións dos proxectos de investigación realizados ó abeiro da Comisión Europea-DX XXII e enviados, no seu día, tanto ós diferentes grupos parlamentarios como ós seus representantes no devandito Consello de Administración. Mentres preparabamos esta edición un elevado número de profesionais da TVG fixo público un manifesto que, entre outros extremos, reclama o nomeamento do director xeral por parte do Parlamento de Galicia, por maioría cualificada dos dous tercios.